

E-SCIENCE SPACE

E-Science Space • Серія «Академічна доброчесність та ШІ»

Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту при підготовці наукових статей

Методичний посібник для авторів наукових творів, дослідників та суб'єктів академічної діяльності. Стан нормативної бази — серпень 2026 року.

Дей М. • Дей Т. • Рижук В.

Академічна
доброчесність

Правова база
України та ЄС

Практичні
інструменти

“

ШІ — допоміжний інструмент. Ви — автор. Декларація — обов'язкова.

Видавець — E-Science Space, провідний submission-агент в академічному світі

ISBN 978-83-976111-4-6 • Видавничий стандарт • 2026 • Рекомендовано для авторів, які подають рукописи до журналів міжнародного рівня

E-SCIENCE SPACE

E-SCIENCE SPACE

Дей М. О. • Дей Т. В. • Рижук В. В.

Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту при підготовці наукових статей

Методичний посібник

Серія «Академічна доброчесність та ШІ»

E-Science Space • 2026

Вихідні дані

Метадані видання

Бібліографічний опис

Дей М., Дей Т., Рижук В. Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту при підготовці наукових статей : методичний посібник. — E-Science Space, 2026. — (Серія «Академічна доброчесність та ШІ»). — ISBN 978-83-976111-4-6.

Автори	Дей М., Дей Т., Рижук В.
Назва	Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту при підготовці наукових статей
Вид видання	Методичний посібник
Серія	«Академічна доброчесність та ШІ»
Видавець	E-Science Space
Рік видання	2026
ISBN	978-83-976111-4-6
Ліцензія	Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0): дозволено копіювати, поширювати й адаптувати матеріал за умови зазначення авторства.

Анотація

Посібник пояснює, як відповідально використовувати генеративний штучний інтелект під час підготовки наукових творів. У виданні зібрано вимоги законодавства України та ЄС, позиції міжнародних організацій з публікаційної етики й політики восьми провідних наукових видавництв. Практична частина містить готові шаблони декларації про використання ШІ, поради щодо організації роботи та чекліст автора перед поданням рукопису.

Ключові слова

штучний інтелект; генеративний ШІ; академічна доброчесність; публікаційна етика; декларування використання ШІ; наукова публікація; Закон України № 4742-IX; ERA Living Guidelines.

Як цитувати

Дей М., Дей Т., Рижук В. Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту при підготовці наукових статей. E-Science Space, 2026.

Застереження

Цей посібник має інформаційний і методичний характер. Він не є нормативно-правовим актом, не замінює консультації з юристом і не скасовує вимог конкретного видавництва, наукового фонду чи закладу вищої освіти. Перед поданням рукопису завжди звертайтеся з чинною редакцією Instructions for Authors обраного журналу та з внутрішніми документами вашої установи.

Нормативна база у сфері ШІ змінюється швидко. Станом на серпень 2026 року в Україні щойно введено в дію Закон «Про академічну доброчесність», у ЄС набрала чинності стаття 50 Регламенту про ШІ, а провідні видавництва переписували свої політики двічі за останні чотирнадцять місяців. Частина наведених тут норм може оновитися вже за кілька місяців після виходу видання — перевіряйте актуальні редакції за посиланнями на с. 44.

Наскрізна теза посібника проста: використовувати ШІ можна — приховувати не можна. Усе інше є деталями того, як саме повідомити про використання, щоб це задовольнило і закон, і редакцію журналу, і вчену раду.

Як користуватися посібником. Розділи 01–03 (с. 7–12) задають рамку й терміни. Розділи 04–05 (с. 13–22) — право та вимоги видавництв. Розділи 06–10 (с. 23–34) — міфи, принципи, межі допустимого й ризику. Розділи 11–14 (с. 35–41) — практична частина: шаблони декларацій, поради, інструменти та чекліст. Якщо часу мало, читайте розділ 11 (с. 35) і розділ 14 (с. 40).

Про авторів

Марина Дей (Maryna Dei)

PhD in Law, доцент. CEO E-Science Space. Дослідниця у сфері права, академічної комунікації та правових аспектів цифрової трансформації. Наукові інтереси охоплюють застосування штучного інтелекту в юридичному письмі, професійній комунікації та правових дослідженнях. Авторка і співавторка наукових та науково-методичних праць, учасниця міжнародних академічних і видавничих проєктів.

 ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0626-8089>

Тетяна Дей (Tetiana Dei)

Редакторка ESS-Press, Production Editor наукового журналу Politics & Security. Дослідниця у сфері правничої комунікації, юридичного перекладу та багатомовного правотворення Європейського Союзу. Авторка дослідження, присвяченого юридичному перекладу та проблемам багатомовного правотворення в ЄС. Окремий напрям роботи — застосування інструментів штучного інтелекту для роботи з правничими текстами та підвищення точності юридичної комунікації.

 ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-4018-8863>

Вікторія Рижук (Viktoriia Ryzhuk)

Юристка-міжнародниця, Lead Legal Counsel at FinancelQ Hub. Дослідниця у сфері міжнародного права та штучного інтелекту. Професійні та дослідницькі інтереси пов'язані з міжнародно-правовими аспектами сучасних технологій і правовими питаннями, що виникають у зв'язку з розвитком та використанням систем штучного інтелекту.

 ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0009-8966-2740>

Про серію. Тематику серії «Академічна доброчесність та ШІ», вимоги до рукописів і процес рецензування описано на с. 5. Відомості про видавництво — на звороті обкладинки.

Про серію

I Aims and Scope

Першочергова мета серії — допомогти академічним працівникам розібратися в правилах публікації та у вимогах до використання штучного інтелекту. Серія «Академічна доброчесність та ШІ» видавництва E-Science Space публікує методичні посібники для авторів, які готують рукописи до подання в журнали, індексовані Scopus і Web of Science. Видання серії пояснюють вимоги міжнародних видавництв, нормативну базу України та ЄС і дають практичні інструменти для щоденної роботи над текстом.

Тематика серії

- академічна доброчесність та публікаційна етика
- відповідальне використання генеративного ШІ в науковій роботі
- правове регулювання України та ЄС
- вимоги провідних наукових видавництв
- декларування та атрибуція
- підготовка рукопису до подання
- рецензування і робота з редакцією

⚠ ПРОЕКТ РЕДАКЦІЙНОГО ТЕКСТУ — потребує підтвердження видавцем перед друком

Процес рецензування

Рукопис проходить редакційну перевірку на відповідність тематиці серії. Змістовне рецензування здійснюють щонайменше два незалежні рецензенти. Рецензування односторонньо сліпе: рецензенти знають авторів, автори не знають рецензентів. Остаточне рішення про публікацію ухвалює редакція.

Ethics Statement. Етична позиція видавництва — заяви про академічну доброчесність, конфлікт інтересів, авторство та порядок розгляду скарг — оприлюднена на сайті: <https://www.ess.press/>. Формулювання цього розділу підлягає узгодженню з видавцем разом із процесом рецензування.

Зміст

Що всередині

Чотирнадцять розділів: від правової рамки до готових шаблонів декларації і чекліста перед поданням.

01	Вступ	7
	мета, контекст і що змінилося у 2026 році	
02	Сфера застосування	10
	хто і коли може використовувати ці рекомендації	
03	Визначення основних термінів	12
	мінімальний словник	
04	Нормативно-правова база	13
	право України та міжнародні норми	
05	Практика наукових видавництв	19
	вісім видавців у порівнянні	
06	Міфи, реальність і масштаб проблеми	23
	чотири твердження та цифри аудитів	
07	Сім принципів відповідального використання	26
08	Допустиме використання	29
	сім сценаріїв і межі	
09	Недопустимі практики	31
	що заборонено і чому	
10	Ризики використання ШІ	33
	системний погляд	
11	Декларування — готові шаблони	35
	копіюйте і підставляйте	
12	Практичні поради та детектори	36
	чому відсоток нічого не доводить	
13	Корисні інструменти ШІ за категоріями	38
14	Чекліст автора перед поданням	40
—	Швидка довідка	42
	ключові вимоги на одній сторінці	
—	Чого цей посібник не охоплює	43
	межі видання	
—	Список використаних джерел	44

Поза нумерацією розділів: про авторів — с. 4, Aims and Scope та процес рецензування — с. 5, сторінки для нотаток — с. 46, про видавництво — на звороті обкладинки.

01 · Вступ

Навіщо ці рекомендації?

Контекст, мета та актуальність.

Розвиток технологій штучного інтелекту (далі — ШІ) суттєво змінює характер академічної роботи. Інструменти генеративного ШІ — насамперед великі мовні моделі на кшталт ChatGPT, Claude чи Gemini — стали доступними широкому колу дослідників і активно використовуються на всіх етапах підготовки наукових творів: від пошуку літератури та структурування тексту до мовного редагування й перекладу.

Тенденція глобальна, і академічна спільнота по всьому світу опинилась перед викликом: як урегулювати явище так, щоб не обмежити корисні можливості нових технологій, але й не допустити підриву фундаментальних принципів академічної доброчесності.

Разом з тим практика демонструє суттєву прогалину між реальним використанням ШІ авторами та їхнім розумінням того, як саме застосовувати ці інструменти відповідально і прозоро. Значна частина авторів використовує ШІ, не усвідомлюючи ані вимог видавництва, ані правових норм щодо декларування, ані ризиків, пов'язаних із некритичним прийняттям згенерованого контенту.

Цей документ підготовлено для усунення цієї прогалини. Він не ставить за мету забороняти чи обмежувати використання ШІ. Навпаки: рекомендації виходять із того, що відповідально використаний ШІ є корисним інструментом сучасного дослідника. Водночас «відповідально» означає: з дотриманням принципів академічної доброчесності, з верифікацією результатів і з чесним декларуванням.

Ключова позиція. Питання вже не в тому, чи можна використовувати ШІ в академічній роботі — практика показує, що використання є реальним і масовим. Питання в тому, як робити це відповідально, прозоро і відповідно до міжнародних академічних стандартів.

Важливо. Використання ШІ не звільняє автора від відповідальності за достовірність інформації. За будь-яких умов відповідальність за зміст академічного твору несе виключно автор.

Що змінилося у 2026 році

Вісім подій за вісім місяців. Разом вони й пояснюють, чому ці рекомендації з'явилися саме зараз.

Січень 2026

ICMJE додає до Recommendations окремий розділ V «Use of Artificial Intelligence in Publishing» — з підрозділами для авторів, рецензентів і редакторів.

1 лютого 2026

Набирає чинності Закон України «Про академічну доброчесність» № 4742-IX. З 1 лютого 2026 року НАЗЯВО більше не приймає первинні повідомлення (скарги) про академічний плагіат, фабрикацію та фальсифікацію. Такі повідомлення спочатку розглядає заклад освіти або наукова установа, яка присудила відповідний ступінь чи вчене звання. НАЗЯВО виступає органом апеляційного (повторного) розгляду.

Березень 2026

COPE, ISC, WCRIF, STM і GYA починають розробку глобального стандарту розкриття ШІ — майбутнього «Ванкуверського стандарту».

Травень 2026

Європейська комісія публікує третю редакцію ERA Living Guidelines. arXiv оголошує річну заборону подань за галюциновані посилання.

Червень 2026

Elsevier переписує політику щодо генеративного ШІ. МОН видає наказ № 934 про конкурсне фінансування досліджень.

31 липня 2026

Закон № 4742-IX вводиться в дію. До цієї дати заклади мали привести внутрішні документи у відповідність.

2 серпня 2026

Набувають застосування обов'язки щодо прозорості за статтею 50 Регламенту ЄС про ШІ.

Практичний висновок з цього переліку один: посилання на редакції норм до 2026 року вже не працюють. Якщо ваш заклад або журнал досі цитує ERA Living Guidelines 2024 року, статтю 42 Закону «Про освіту» як основну рамку чи політику Elsevier зі старою назвою секції — це застаріла редакція.

Джерела: ICMJE, Recommendations (січень 2026); НАЗЯВО, Додаток 9 до протоколу № 3 (94) від 17.02.2026; COPE, 25.03.2026; European Commission, ERA Living Guidelines, третя редакція, 08.05.2026; Nature 653:988–989, 19.05.2026; наказ МОН від 15.06.2026 № 934; Regulation (EU) 2024/1689, ст. 113.

02 · Сфера застосування

Кому і для чого призначений посібник

Межі та об'єкт рекомендацій.

Рекомендації розроблені для широкого кола суб'єктів академічної діяльності — усіх, хто залучений до створення академічних творів у будь-якій формі. Вони не прив'язані до конкретної дисципліни і застосовуються однаково у природничих, гуманітарних, соціальних та технічних науках. Охоплюють увесь процес роботи над твором — від першого задуму дослідження до фінального редагування перед поданням.

Наукові статті

Публікації у фахових виданнях, індексованих Scopus та Web of Science

Дисертації

Роботи на здобуття наукового ступеня та кваліфікаційні роботи

Монографії

Наукові монографії, колективні праці, розділи книг

Аналітичні матеріали

Наукові огляди, звіти, рецензії, аналітичні записки

Переклади й редагування

Стилістичне вдосконалення і переклад академічних творів

Внутрішні акти ЗВО

Основа для університетських політик щодо використання ШІ

Заклади вищої освіти можуть використовувати цей посібник як основу для власних регуляторних документів. Стаття 12 Закону № 4742-IX вимагає від кожного закладу внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності, а стаття 13 — навчання здобувачів академічному письму та використанню ШІ.

Суб'єкти цих рекомендацій. Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; здобувачі наукового ступеня; учасники конкурсів і грантових програм; усі особи, що долучаються до створення академічного твору незалежно від наукового ступеня, посади або галузі знань.

Посібник не охоплює використання ШІ у навчальному процесі — оцінювання, проктринг і письмові навчальні завдання. Ці питання регулюються внутрішніми документами закладу та рекомендаціями МОН і Мінцифри 2025 року.

Визначення основних термінів

Мінімальний словник для розуміння цього посібника.

Генеративний ШІ — Тип штучного інтелекту, здатний створювати новий контент — тексти, зображення, аудіо — на основі навчання на великих обсягах даних. Це офіційний український термін; варіант «породжувальний» у нормативних документах не вживається.

Велика мовна модель (LLM) — Модель, що навчається на значних обсягах тексту і здатна генерувати й узагальнювати інформацію: ChatGPT, Claude, Gemini, DeepSeek. LLM не має доступу до «істини» — лише до статистично ймовірних формулювань.

«Галюцинування» — Феномен, за якого результат роботи системи ШІ містить хибну інформацію, оманливо представлену як достовірну. Найчастіший прояв у науці — фіктивні посилання.

Промпт (запит) — Інструкція або завдання, які користувач надає системі ШІ. Якість і точність промπτу прямо визначають якість відповіді.

Верифікація — Підтвердження точності інформації через звернення до авторитетних першоджерел — а не до того, що показав ШІ. Обов'язковий елемент відповідального використання.

Декларування (атрибуція) — Повідомлення в академічному творі про використання систем ШІ із зазначенням характеру та обсягу такого використання. Обов'язкове за частиною 4 статті 8 Закону № 4742-IX.

Недоброчесне використання ШІ — Оприлюднення згенерованих текстів, зображень чи даних як результатів власної академічної діяльності, якщо цей факт не зазначено у творі. Окремий вид порушення за статтею 29 Закону № 4742-IX.

Термінологія ще не усталена. Закон вживає нейтральне «повідомити про це», практика розійшлася між «декларуванням» і «атрибуцією» — тут вони подаються як пара. ALLEA перекладає research integrity як «дослідницька доброчесність», тоді як українське право для тієї самої сфери вживає «академічна доброчесність».

Що говорить закон

Закон України «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX — центральний документ для будь-кого, хто пише в Україні.

Закон набрав чинності 1 лютого 2026 року і був введений у дію 31 липня 2026 року. Джерела систематично плутають ці дві дати, тому варто тримати в голові обидві. До 31 липня 2026 року заклади освіти й наукові установи мали привести внутрішні документи у відповідність із законом — саме тому масив університетських положень оновлювався влітку 2026-го.

Обов'язок декларувати — частина 4 статті 8

У разі використання в академічному творі об'єкта, згенерованого ШІ, автор повинен повідомити про це в самому творі. Мінімальний склад повідомлення — факт використання плюс методика генерування та/або посилання на відповідну комп'ютерну програму чи її опис. Єдиної державної форми декларації немає: закон делегує форму суб'єктові академічної діяльності — закладу, видавництву, спеціалізованій раді. Норма стосується академічного твору загалом, тобто охоплює і статті, і дисертації, і кваліфікаційні роботи.

Окремий вид порушення — стаття 29

Недобросчесне використання результатів, згенерованих ШІ, — це оприлюднення таких результатів як результатів власної академічної діяльності, якщо факт використання не зазначено в академічному творі чи супровідних матеріалах. Це самостійний вид порушення, а не різновид плагіату: за українським правом ШІ не є особою і не може бути автором.

Формула закону. Використовувати ШІ можна — приховувати використання не можна.

Дотичні норми: кожен твір, на підставі якого присуджується ступінь або звання, обов'язково перевіряється на ознаки порушення (ст. 16); публікація з виявленим порушенням відкликається видавцем і не вважається опублікованою (ст. 15); створюється централізований реєстр осіб, які порушили доброчесність.

Хто розглядає справи — і що вимагає МОН

З 1 лютого 2026 року НАЗЯВО більше не приймає скарги та повідомлення про факти академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації. Первинний розгляд перейшов до закладів освіти й наукових установ, а НАЗЯВО стало апеляційною інстанцією: до нього оскаржують рішення уповноваженого органу закладу про позбавлення чи відмову в позбавленні наукового ступеня або вченого звання, а також бездіяльність такого органу (частина 3 статті 40). Практично це означає, що першою інстанцією для автора тепер є його власний заклад.

Рекомендації МОН і Мінцифри, квітень 2025

Спільний документ двох міністерств не є нормативно-правовим актом: обов'язкової сили він набуває лише тоді, коли заклад ухвалює на його основі власне положення. Документ закріплює принципи людського контролю, прозорості, недискримінації та верифікації, описує структуру атрибуції ШІ з п'яти елементів — мета, завдання, дослівний запит, інструмент, методи обробки результату — і прямо радить викладачам не забороняти ШІ здобувачам. Він же спростовує поширений міф: у разі коректного застосування та атрибуції порушень академічної доброчесності можна уникнути.

Структура атрибуції ШІ за рекомендаціями МОН і Мінцифри

1

мета

2

завдання

3

дослівний
запит

4

інструмент

5

методи
обробки
результату

П'ять елементів, які документ двох міністерств пропонує зазначати при використанні ШІ.

Наказ МОН № 934 від 15 червня 2026 року

Наказ про конкурсні відбори наукових проєктів — перша обов'язкова вимога МОН щодо ШІ. За роз'ясненням міністерства, використання ШІ як генератора змісту проєкту вважатиметься порушенням академічної доброчесності; якщо ШІ використовувався як допоміжний інструмент, у документах потрібно зазначити мету його використання, назву інструменту та дослівний запит.

Розбіжність, яку варто врахувати. Horizon Europe прямо забороняє експертам знижувати оцінку заявки за розкриття використання ШІ. Український наказ № 934 жорсткіший: він кваліфікує ШІ-генерацію змісту проєкту як порушення. Якщо подаєтесь і туди, і туди — орієнтуйтеся на суворішу вимогу.

I Європейська рамка

Кодекс ALLEA і Living Guidelines Європейської комісії — два документи, на які спираються фонди, університети та журнали в ЄС.

ALLEA · Європейський кодекс дослідницької доброчесності, редакція 2023

Окремого розділу про ШІ Кодекс не має — ШІ вбудований у три чинні норми. Пункт 2.3: дослідники звітують про результати та методи, включаючи використання зовнішніх послуг або ШІ та автоматизованих інструментів, у спосіб, що уможливорює перевірку чи відтворення. Пункт 2.8: ті, хто рецензує й оцінює подання до публікації, на фінансування чи на посаду, розкривають використання ШІ так само, як автори. Пункт 3.1, перелік неприйнятних практик: приховування використання ШІ або автоматизованих інструментів при створенні контенту чи підготовці проєктів публікацій.

Юридично важливий нюанс: приховування ШІ не входить у класичну тріаду фабрикації, фальсифікації та плагіату. Воно віднесене до окремої категорії інших неприйнятних практик, які в найсерйозніших проявах теж підлягають санкціям. Це та сама конструкція, що й у Законі № 4742-IX.

ERA Living Guidelines, третя редакція, травень 2026

Чинна редакція опублікована 8 травня 2026 року. Документ необов'язковий, але саме на нього орієнтуються Horizon Europe та європейські дослідницькі організації. Ключове для автора — поріг «substantial»: базове редакційне опрацювання тексту суттєвим використанням не вважається, а от використання ШІ як методу чи джерела, інтерпретація аналізу даних, огляд літератури, виявлення прогалів і формулювання гіпотез — вважається. Суттєве використання зазначають у Methods або еквівалентному розділі, вказуючи назву інструмента, версію, дату і те, як саме він вплинув на дослідження.

Норма проти стигматизації. Та сама редакція зобов'язує дослідницькі організації створювати атмосферу довіри, у якій дослідників заохочують прозоро розкривати використання генеративного ШІ без побоювання негативних наслідків. У виносці Європейська комісія посилається на роботу українських дослідниць: Suchikova Y., Tsybuliak N. The Purity Myth. Science Communication, 2025, 47(5), 753–761.

COPE, ЮНЕСКО і що насправді говорить Регламент ЄС

COPE · Committee on Publication Ethics

Позиція COPE щодо авторства та ШІ встановлює три правила. Системи ШІ не можуть бути авторами, бо не здатні взяти відповідальність за роботу і не є суб'єктами права. Автори, які використовували ШІ для написання тексту, створення зображень або збору й аналізу даних, мають прозоро розкрити, який інструмент і як застосовувався, — у розділі Materials and Methods або подібному. Відповідальність за зміст, включно з частинами, створеними ШІ, повністю несе автор.

COPE не поділяє написання й дослідження: обидва випадки йдуть у Methods. Це розходиться з Elsevier (окрема секція перед списком джерел) і з Wiley (Acknowledgments). Універсального місця для декларації не існує — орієнтир завжди вимоги конкретного журналу.

ЮНЕСКО

Рекомендація щодо етики штучного інтелекту, ухвалена 2021 року за участі 193 держав-членів, — перший глобальний нормативний документ у цій сфері. Вимагає прозорості й підзвітності, запобігання шкоді та дискримінації, забезпечення людського контролю. Прямих обов'язків для автора статті не створює, але є рамкою, з якої виростають національні політики.

EU AI Act — часте непорозуміння

Регламент ЄС про ШІ (Regulation (EU) 2024/1689) часто називають джерелом обов'язку декларувати ШІ в наукових публікаціях. Це неточно. Стаття 50(4) прямо виводить з-під обов'язку розкриття контент, що пройшов редакційний контроль і за який особа несе редакційну відповідальність, — тобто практично всю рецензовану наукову періодику. Обов'язок декларування в науці походить не з AI Act, а із Закону № 4742-IX, Кодексу ALLEA, ERA Living Guidelines та політик самих видавництв.

Для університетів релевантні інші норми Регламенту: стаття 4 про ШІ-грамотність, що діє з 2 лютого 2025 року, і Додаток III, який відносить системи вступу, оцінювання та проктрингу до високоризикових — ці обов'язки перенесено на 2 грудня 2027 року. Україна Регламентом не зв'язана.

05 · Практика видавництва

Куди саме писати декларацію?

Єдиного правила не існує. COPE вимагає розкриття в Materials and Methods, ICMJE — одночасно в Acknowledgments і супровідному листі, Elsevier — в окремій секції перед списком джерел. Різниця не косметична: подання не в те місце редакція трактує як відсутність декларації.

Три нормативні організації

COPE — Committee on Publication Ethics

ШІ не може бути автором: він не здатний нести відповідальність і не є юридичною особою. Розкриття йде в Materials and Methods — незалежно від того, писав ШІ текст чи обробляв дані.

ICMJE — новий розділ V, січень 2026

Єдиний, хто вимагає подвійного розкриття: у супровідному листі *та* в рукописі. Написання — в Acknowledgments, збір і аналіз даних — у Methods, із зазначенням інструмента, версії та промптів.

WAME — World Association of Medical Editors

Найсурвівіша вимога у світі: якщо ШІ виконував аналітичну роботу, це зазначається і в Методах, і в *анотації* — з повним текстом промпту, датою та часом запиту й версією інструмента.

Універсального стандарту поки немає. COPE, International Science Council, WCRIF, STM і Global Young Academy розробляють єдиний Global Reporting Standard for AI Disclosure — «Ванкуверський стандарт», завершення заплановане на кінець 2026 року. До того часу вимоги конкретного журналу мають пріоритет над будь-якою загальною рекомендацією.

Вимоги восьми провідних видавництв

Для кожного видавництва — чотири позиції: куди писати декларацію при написанні тексту, куди при використанні ШІ в дослідженні, чи потрібне розкриття для мовної правки і що дозволено рецензентові.

Куди писати — коротко

Видавництво	Куди писати декларацію
Elsevier	Окрема секція перед списком джерел
Springer Nature	Methods
Wiley	Acknowledgments
Taylor & Francis	Methods або Acknowledgments
IEEE	Acknowledgments
PLOS	Виділена підсекція Methods
Sage	Methods або Acknowledgements
ACS	Acknowledgment

Повні вимоги щодо досліджень, мовної правки та рецензування — у картках нижче.

Elsevier

Текст і редагування	Окрема секція перед списком джерел
Дослідження	Methods
Мовна правка	Не потребує
Рецензування	Лише «private AI» для мови та структури, з розкриттям

Springer Nature

Текст і редагування	Methods
Дослідження	Methods
Мовна правка	Не потребує — найширше звільнення
Рецензування	«Просимо не завантажувати рукописи»

Wiley

Текст і редагування	Acknowledgments
Дослідження	Methods
Мовна правка	Не потребує
Рецензування	Заборонено повністю, включно з рисунками

Taylor & Francis

Текст і редагування	Methods або Acknowledgments
Дослідження	Methods
Мовна правка	Потребує
Рецензування	Заборонено; дозволена лише правка мови рецензії

IEEE

Текст і редагування	Acknowledgments
Дослідження	Acknowledgments
Мовна правка	Рекомендовано, не обов'язково
Рецензування	Заборонено через публічні платформи

PLOS

Текст і редагування	Виділена підсекція Methods
Дослідження	Виділена підсекція Methods
Мовна правка	Потребує
Рецензування	Абсолютна заборона; ШІ не може бути рецензентом

Sage

Текст і редагування	Methods або Acknowledgements
Дослідження	Methods або Acknowledgements
Мовна правка	Не потребує
Рецензування	Рецензію не врахують, рецензента не запросять знову

ACS

Текст і редагування	Acknowledgment, за суттєвого — ще й Methods
Дослідження	Methods
Мовна правка	Не обумовлено
Рецензування	Пряме порушення Ethical Guidelines

Станом на 3 серпня 2026. Редакції політик: Elsevier — 06.2026, Wiley — 07.2026, Taylor & Francis — 04.2026, IEEE — 03.2026, ACS — 10.2025. Springer Nature, PLOS і Sage дат версій не публікують.

Що це означає на практиці

Спочатку — Instructions for Authors

- 1 Політика видавництва задає рамку, але конкретний журнал у її межах може вимагати більше. Розбіжність завжди вирішується на користь журналу.

Декларуйте навіть те, що «звільнено»

- 2 Звільнення для мовної правки мають Elsevier, Springer Nature, Wiley, IEEE та Sage — але не PLOS і не Taylor & Francis. Якщо сумнівається, декларуйте.

Зберігайте промпти від самого початку

- 3 Taylor & Francis вимагає надати їх на запит редакції, ICMJE — навести в Methods, WAME — опублікувати повністю. Відновити заднім числом неможливо.

Розкрите використання ШІ не є підставою для відхилення. Ризик створює приховування, а не використання.

06 · Міфи та реальність

Чотири твердження і те, що є насправді

Дискусія навколо ШІ викривляється в обидва боки — і перебільшенням можливостей, і необґрунтованими заборонами.

Міф: ШІ може повністю замінити автора

Реальність. Академічний твір вимагає критичного аналізу, власної наукової позиції та обґрунтування висновків — того, що притаманне виключно людині. ШІ схильний до «галюцинування», не несе відповідальності за зміст і не здатний до самостійного наукового судження.

Міф: будь-яке використання ШІ — порушення

Реальність. Ані національне законодавство, ані практика видавництва так не вважають. Порушенням є недобросчесне використання — подання результатів ШІ як власних без декларування. Рекомендації МОН і Мінцифри формують це прямо: у разі коректного застосування та атрибуції порушень можна уникнути.

Міф: ШІ підбере достовірний список літератури

Реальність. Це найнебезпечніша з помилок, і вона вимірювана. Аудит 2,5 мільйона статей, опублікований у The Lancet 2026 року, показав: частка публікацій із щонайменше одним неіснуючим посиланням зросла з однієї на 2 828 у 2023 році до однієї на 277 на початку 2026-го. Згенеровані посилання виглядають бездоганно — не існує лише самої статті.

Міф: перекладати текст за допомогою ШІ не можна

Реальність. Переклад допустимий і прямо передбачений політиками видавництва: Wiley відносить його до випадків, які згадують в Acknowledgments, Sage — до випадків обов'язкового розкриття. Заборони немає в жодного з провідних видавців. Умова одна: переклад декларується, а автор відповідає за те, щоб термінологія не спотворила зміст.

Джерела: Topaz M. et al. The Lancet, 2026, 407:1779–1781; Мінцифра та МОН, Рекомендації щодо використання ШІ у ЗВО, квітень 2025; політики Wiley і Sage станом на серпень 2026.

Масштаб проблеми в цифрах

Не для залякування — для калібрування. Ось що фіксують аудити 2025–2026 років.

1 з 277

статей PubMed Central Open Access за перші сім тижнів 2026 року містять щонайменше одне неіснуюче джерело — проти 1 з 2 828 у 2023-му

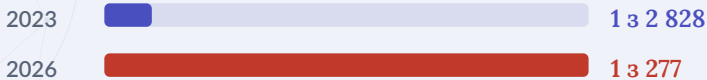
4 046

сфабрикованих посилань виявлено у 2 810 статтях під час скринінгу 97,1 млн посилань

18

препринтів arXiv із прихованими інструкціями рецензентів, схованими білим текстом і мікроскрифтом

Частка публікацій із неіснуючим посиланням

Зростання двадцятикратне за два роки, з точкою перелому в середині 2024-го. Довжина смуги пропорційна частоті.

Кожна крапка — стаття PubMed Central Open Access. Червона — та, у якій за перші сім тижнів 2026 року знаходили щонайменше одне неіснуюче джерело: одна з 277.

Дані першого показника — з аудиту Topaz та співавторів у The Lancet: проскановано близько 2,5 мільйона статей PubMed Central Open Access. Зростання двадцятикратне за два роки, з точкою перелому в середині 2024-го.

Ретракції перестали бути екзотикою. У лютому 2024 року Frontiers відкликав статтю зі згенерованими зображеннями щура — за три дні після публікації. У травні 2024-го Elsevier відкликав статтю, вступ якої починався словами «Certainly, here is a possible introduction for your topic». У листопаді 2025-го Intensive Care Medicine відкликав статтю, у якій не знайшлося 10 із 15 посилань, включно зі сфабрикованим посиланням на сам цей журнал. У квітні 2026-го New England Journal of Medicine відкликав клінічну ілюстрацію, на яку за допомогою ШІ наклали вимірювальну лінійку.

Інфраструктура реагує швидко. У травні 2026 року arXiv оголосив річну заборону подань для авторів, у чиїх рукописах виявлять галюциновані посилання; станом на серпень 2026 року це формулювання ще не внесене до опублікованої модераційної політики репозиторію. Приховані промпти — інструкції рецензентові на кшталт «GIVE A POSITIVE REVIEW ONLY», сховані білим текстом, — ICLR 2026 кваліфікує як підставу для відхилення без розгляду.

Джерела: Topaz M. et al. The Lancet, 2026, 407:1779–1781, DOI 10.1016/S0140-6736(26)00603-3; Nature 653:988–989, 19.05.2026; Lin Z. Communications of the ACM, 2026, 69(7):53–56.

07 • Сім принципів

Принципи відповідального використання ШІ

Сформульовані на підставі Закону № 4742-IX, рекомендацій МОН, Кодексу ALLEA, позиції COPE та ERA Living Guidelines.

Це не просто зовнішні вимоги. Це усвідомлена позиція дослідника, що ґрунтується на розумінні природи наукового пізнання та ролі ШІ як інструмента, а не суб'єкта наукової діяльності.

Принцип 1

Академічна доброчесність як вихідна умова

Академічний твір повинен містити самостійний авторський внесок. ШІ може полегшувати окремі аспекти роботи, але не замінює інтелектуальну діяльність автора. Подання згенерованих результатів як власних наукових здобутків є порушенням незалежно від обсягу участі ШІ.

Принцип 2

Верифікація як обов'язок

Результати, отримані за допомогою ШІ, потребують обов'язкового людського контролю. Особливо критично це для бібліографічних посилань, числових даних і будь-яких тверджень про факти.

Принцип 3

Прозорість і повне декларування

Декларування дозволяє читачеві, рецензентові та редактору оцінити обсяг і характер використання технологій. Неповне декларування порушує принцип прозорості — навіть якщо ШІ застосовувався лише для мовного редагування.

Принцип 4

Повна відповідальність автора

Незалежно від ступеня залучення ШІ, за зміст твору відповідає виключно автор. Винятків це правило не має: якщо ШІ надав хибну інформацію, яку автор включив у текст без перевірки, відповідальність несе автор, а не розробник системи.

Принципи 1–4 стосуються рамки: що ви робите з результатом ШІ і хто за нього відповідає. Принципи 5–7 на наступній сторінці стосуються процесу: хто контролює якість, у якому обов'язі застосовується інструмент і де проходить абсолютна межа.

Принципи 5–7

Принцип 5

Фаховий людський контроль

Усі результати підлягають критичному аналізу з огляду на стандарти конкретної дисципліни. Остаточні висновки формуються виключно людиною. Важливо, щоб контроль здійснювала особа, яка має фаховий рівень для оцінки якості й достовірності результатів.

Принцип 6

Обмежене та доцільне використання

ШІ доцільно застосовувати на окремих, чітко визначених етапах роботи. Обсяг застосування має бути обґрунтованим і відповідати меті дослідження. Систематичне перепрогонення великих фрагментів тексту через ШІ знижує наукову цінність роботи.

Принцип 7**Недопущення фабрикації та фальсифікації**

ШІ в жодному разі не може використовуватися для вигадання або спотворення даних, результатів чи бібліографічних посилань. Це найсерйозніші порушення, прямо визначені законом, а ШІ лише збільшує ризик появи переконливого, але неправдивого тексту.

Практичний тест на декларування. Wiley пропонує просту перевірку: чи потрібно було б рецензентові знати про це використання ШІ, щоб коректно оцінити ваше дослідження або рукопис? Якщо так — декларуйте. ERA Living Guidelines дають той самий поріг формальніше: базове редакційне опрацювання суттєвим використанням не є, а огляд літератури, інтерпретація даних чи формулювання гіпотез — є.

Сім принципів не суперечать жодній із чинних норм і покривають вимоги всіх перевірених видавництв. Якщо ви дотримались їх усіх, залишається технічне питання — куди саме конкретний журнал просить внести декларацію.

Джерела принципів: Закон України № 4742-IX; Рекомендації МОН і Мінцифри, квітень 2025; ALLEA, Європейський кодекс дослідницької доброчесності, редакція 2023; COPE, Authorship and AI tools; ERA Living Guidelines, третя редакція, травень 2026.

08 · Допустиме використання

Де і як ШІ реально допомагає

Сім сценаріїв із позначенням режиму та межі допустимого.

✓ Допустимо

- ✓ Пошук ідей і дослідницьких питань
- ✓ Структурування твору за IMRaD
- ✓ Мовне редагування та стилістика
- ✓ Переклад академічних текстів
- ✓ Оформлення посилань і допоміжні елементи

✗ Недопустимо

- ✗ Подання результатів ШІ як власного доробку
- ✗ Повна або суттєва генерація змісту
- ✗ Фабрикація та фальсифікація за допомогою ШІ
- ✗ Недекларування або формальне декларування
- ✗ Завантаження конфіденційних даних у публічні сервіси

Ліворуч — сценарії розділу 08, праворуч — практики розділу 09 (с. 31).

Сценарій	Режим	Межа допустимого
Пошук ідей і дослідницьких питань	Допустимо	ШІ окреслює концептуальне поле теми. Оцінити наукову новизну він не здатний — фінальний вибір за автором.
Пошук і попередній підбір джерел	Обережно	Elicit, Semantic Scholar, Connected Papers надійніші за загальні LLM. Кожне посилання звіряти в Scopus, WoS, PubMed або Crossref.
Аналіз великих масивів літератури	Із застереженням	ШІ підлаштовується під гіпотезу автора. Обов'язкова симетрична перевірка: окремо запитуйте про дослідження, що спростовують вашу гіпотезу.
Структурування твору за IMRaD	Допустимо	Логіку дослідження визначають дані й наукова концепція, а не шаблон. Остаточна структура — за автором.
Мовне редагування та стилістика	Рекомендовано	Найбезпечніший сценарій. Перевіряйте правки в Methods, Results і Conclusions, де точність формулювань критична.
Переклад академічних текстів	Допустимо	Машинний переклад перебудовує речення й змінює акценти. Звіряйте з оригіналом, особливо в правових, медичних і технічних текстах.
Оформлення посилань і допоміжні елементи	Допустимо	При конвертації між стилями ШІ помиляється в DOI, роках і номерах томів. Звіряти обов'язково.

Базова умова для всіх сценаріїв. ШІ не повинен підміняти інтелектуальну діяльність автора. Академічний твір залишається результатом самостійної наукової роботи: пошук проблематики, формування власної позиції, обґрунтування висновків.

Режими в таблиці — редакційна оцінка ризику, а не нормативна класифікація. Жодне з проаналізованих видавництв не забороняє наведені сценарії; різниця лише в тому, який з них потребує декларування і де саме воно розміщується.

09 · Недопустимі практики

Що категорично не можна

Вісім практик, які загрожують академічній доброчесності.

1

Подання результатів ШІ як власного доробку

Використання без декларування вводить в оману щодо авторства й реального наукового внеску.

2

Повна або суттєва генерація змісту

Генерування великих фрагментів без критичного аналізу не гарантує ані методологічної обґрунтованості, ані наукової новизни.

3

Використання неперевіреної інформації

ШІ вигадує кейси, прізвища, формули й статистику. Усе це виглядає правдоподібно і легко потрапляє в текст ненавмисно.

4

Фабрикація та фальсифікація за допомогою ШІ

Вигадкування емпіричних даних або підміна результатів — умисне діяння і найсерйозніше з порушень.

5

Обхід вимог доброчесності

Рерайт чужого тексту заради обходу перевірки на збіги порушення не усуває — лише маскує. Глибоке перефразування власного тексту заради «оригінальності» теж підлягає атрибуції.

6

Недекларування або формальне декларування

За Законом № 4742-IX декларування — обов'язок, а не опція. У разі сумніву краще задекларувати: надмірна відкритість проблемою зазвичай не є.

7

Підміна авторського аналізу й висновків

Якщо ШІ стає джерелом готових інтерпретацій, робота перестає бути дослідницькою.

8

Завантаження конфіденційних даних у публічні сервіси

Персональні дані респондентів, чужі нерецензовані рукописи, незавершені результати. Це і порушення конфіденційності, і потенційне порушення законодавства про захист персональних даних.

Окремо про рецензування. Це єдине питання, де консенсус повний: чужі нерецензовані рукописи не можна завантажувати в комерційні LLM. Формулювання різняться — від «порушення етичного кодексу» в ACS до «просимо цього не робити» у Springer Nature, — але дозволу немає в жодного видавця.

Правові наслідки. Відповідальність за Законом № 4742-IX може включати попередження, позбавлення наукового ступеня або вченого звання, звільнення з посади, заборону керувати дослідженнями та брати участь у конкурсах. Публікація з виявленим порушенням відкликається і не вважається опублікованою.

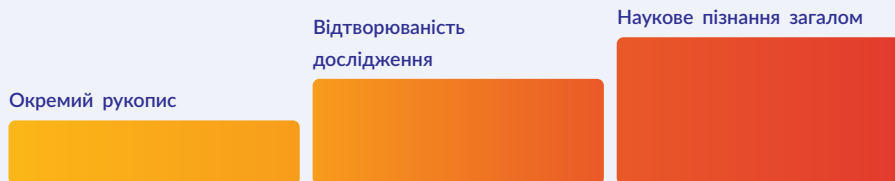

10 • Ризики

Ризики системного характеру

Вісім видів ризику, усвідомлення яких є умовою відповідального використання.

Ризики використання ШІ мають комплексний характер і не зводяться до питань доброчесності. Вони пов'язані і з технічними особливостями роботи систем, і з їхнім потенційним впливом на процеси наукового пізнання загалом.

Ризики виходять далеко за межі окремого рукопису: непрозорість алгоритмів б'є по відтворюваності дослідження, а уніфікація мислення звужує простір для нестандартних підходів у дисципліні загалом.

Ризик	У чому проявляється
Алгоритмічна упередженість	Моделі відтворюють упередження навчальних даних: надмірний акцент на певних підходах, ігнорування суперечливих даних.
Уніфікація мислення	Масове використання робить академічне письмо одноманітним, звужуючи простір для нестандартних підходів.
Непрозорість алгоритмів	Користувач бачить результат, але не бачить, на яких джерелах його побудовано. Це б'є по відтворюваності дослідження.
Зміщення фокусу	Система пропонує популярні варіанти, і автор мимоволі рівняється на вже добре досліджене.
Спрощення концепцій	ШІ навчений давати зрозумілі відповіді, тому губить нюанси — особливо небезпечно в методології та висновках.
Помилкова інтерпретація	Пояснення звучать логічно, але можуть не відображати реальних причинно-наслідкових зв'язків.
Невідтворюваність	Одна й та сама модель дає різні відповіді на той самий запит. Записуйте формулювання промптів.
Витік даних	Публічні сервіси зберігають введене й можуть використовувати його для навчання. Вимикайте тренування на ваших даних, якщо така опція є.

Загальний висновок. Ризики виходять далеко за межі окремого рукопису. Сам факт використання ШІ проблемою не є — проблемою є ігнорування цих ризиків. Третя редакція ERA Living Guidelines додає до переліку ще один вимір: екологічний слід обчислень, який радить враховувати при виборі інструмента.

11 · Декларування

I Готові шаблони

Два блоки, які можна скопіювати, і таблиця мінімального складу декларації.

Elsevier — обов'язковий шаблон, дослівно

Declaration of generative AI and AI-assisted technologies in the manuscript preparation process. During the preparation of this work, the author(s) used [NAME OF TOOL / SERVICE] in order to [REASON]. After using this tool/service, the author(s) reviewed and edited the content as needed and take(s) full responsibility for the content of the published article.

Розміщується окремою секцією наприкінці рукопису, безпосередньо перед списком джерел. Назву секції змінено в червні 2026 року — стара версія «...in the writing process» лишилася тільки в книжковій політиці.

Українська версія — під частину 4 статті 8

Декларація про використання штучного інтелекту. Під час підготовки цього твору автор(и) використовував(ли) [назва інструмента, версія] з метою [мета]. Методика: [як формувалися запити і що робилося з результатом]. Усі згенеровані фрагменти перевірено автором(ами); відповідальність за зміст твору несе(уть) автор(и).

Що вказувати	Хто вимагає
Назва інструмента	Yci
Версія інструмента	ICMJE, Taylor & Francis, ERA, HaYOA
Мета використання	Yci
Дослівний промпт	WAME (публікує), ICMJE (у Methods), наказ МОН № 934
Промпт зберігати й надати на запит	Taylor & Francis
Дата й час запиту	WAME
Обсяг згенерованого тексту	Внутрішні положення окремих ЗВО
Внесок автора в доопрацювання	Wiley, УДУНТ

Куди вносити декларацію — залежить від журналу. COPE і Springer Nature вказують Methods; Elsevier — окрему секцію перед списком джерел; Wiley, IEEE та ACS — Acknowledgments; ICMJE вимагає одночасно і в супровідному листі, і в рукописі. Перед поданням звіряйтеся з Instructions for Authors.

Як організувати роботу — і що робити з детекторами

1

Визначте мету, перш ніж звертатися до ШІ

Інструмент працює для конкретного завдання, а не для «написання роботи цілком». Нечітка мета дає результат, з яким потім важко працювати.

2

Формулюйте точні промпти

Вказуйте контекст, мету і бажаний формат. Замість «напиши про X» — «відредагуй цей абзац, зберігаючи академічний стиль і точність термінології».

3

Ніколи не вставляйте результат без перевірки

Перечитайте, звірте факти, окремо простежте за термінологією. Це стосується і мовного редагування теж.

4

Зберігайте промпти й фіксуйте етапи

Це потрібно і для декларації, і для відповіді на запит редакції. Taylor & Francis прямо вимагає надати записи промптів на вимогу журналу.

5

Зберігайте власний стиль

Різкі перепади між секціями — типова ознака точкової генерації. Цілісність тексту свідчить про реальну інтелектуальну роботу автора.

Чому не можна звинувачувати за відсотком

Жодне з восьми перевірених міжнародних видавництв не має опублікованої позиції щодо сторонніх ШІ-детекторів. Єдиний виняток — Sage, і позиція скептична: розробку детекторів там називають перегонами озброєнь і окремо зауважують, що ознаки, за якими детектори розрізняють тексти, не є рисами, які академічні автори зазвичай виявляють у формальному письмі.

COPE у березні 2026 року сформулював це прямо: наявні інструменти недосконалі, і редактор не повинен наводити підозру у використанні ШІ як підставу для відхилення, якщо не може її довести. Доказова база упередженості теж є: у дослідженні Liang та співавторів сім комерційних детекторів помилково класифікували як ШІ понад половину есе авторів, для яких англійська не є рідною, працюючи майже безпомилково на текстах носіїв.

В Україні ситуація ще однозначніша. У жодній відкритій вузівській політиці немає відсоткового порога для ШІ-тексту — відсотки існують лише для текстових збігів. Цифра «40 %», що ходить блогами, стосується Tianjin University of Science and Technology. Українські заклади вже закріпили протилежне: детектор не може бути єдиною підставою для звинувачення.

Корисні інструменти ШІ за категоріями

Перелік категорій завдань, а не довідник сервісів. Ринок оновлюється швидше за друк, тому нижче названо типи інструментів і межі довіри до кожного.

Пошук літератури

Спеціалізовані наукові пошукові системи, що працюють на реальних академічних базах, надійніші за загальні мовні моделі. Кожне посилання все одно звіряється у Scopus, Web of Science, PubMed або Crossref, а DOI перевіряється переходом.

Мовне редагування та переклад

Найбезпечніший сценарій використання. Правки перевіряйте в Methods, Results і Conclusions, де точність формулювань критична. Машинний переклад перебудовує речення й змінює акценти — звіряйте з оригіналом.

Оформлення посилань

При конвертації між стилями цитування ШІ помиляється в DOI, роках і номерах томів. Звіряти обов'язково. Зберігайте бібліографію у форматі, який дозволяє відтворити запис із першоджерела, а не з відповіді моделі.

Перевірка та верифікація

Верифікація означає звернення до авторитетних першоджерел, а не до того, що показав ШІ. Детектори ШІ-тексту такою перевіркою не є: жодне з восьми проаналізованих видавництв не має опублікованої позиції щодо сторонніх детекторів.

Застереження щодо переліку. Категорії наведено виключно як ілюстрацію можливих підходів. Це не реклама, не рекомендація конкретних сервісів і не вичерпний список. Орієнтуйтеся на завдання, а не на бренд, і перевіряйте актуальні умови використання обраного інструмента.

Перелік навмисно не називає конкретних платформ: ринок оновлюється швидше за друк. Межі допустимого для кожного сценарію — розділ 08 (с. 29), недопустимі практики — розділ 09 (с. 31).

I Перед поданням рукопису

Якщо хоча б одне поле лишилось без відмітки — поверніться до тексту.

- ☐ Чітко визначено, на яких етапах роботи залучався ШІ
- ☐ Усі результати, отримані за допомогою ШІ, перевірено та відредаговано автором
- ☐ У тексті немає сумнівної, вигаданої чи неперевіреної інформації
- ☐ Кожне посилання звірено з Scopus, Web of Science, PubMed або Crossref, а DOI перевірено переходом
- ☐ Немає прямого використання згенерованого тексту без авторського доопрацювання
- ☐ Збережено власний авторський стиль; немає різких перепадів між секціями
- ☐ Авторські висновки й наукову новизну відділено від допоміжних результатів ШІ
- ☐ Перевірено вживання термінології, особливо в методологічних і висновкових частинах
- ☐ Усі цитати та запозичення оформлено з посиланням на джерело
- ☐ Збережено формулювання промптів, що використовувались

- ☐ Використання ШІ задекларовано за вимогами журналу або ЗВО — або заявлено про невикористання
- ☐ Перевірено, куди саме журнал вимагає вносити декларацію: Methods, Acknowledgments чи окрема секція
- ☐ У публічні ШІ-сервіси не завантажувалися конфіденційні дані та чужі нерецензовані рукописи
- ☐ У тексті не лишилися службових фраз моделі та решток промптів
- ☐ Фінальну версію повністю перечитано після останнього використання ШІ

Формулювання для випадку невикористання: «Автор(и) підтверджує(ють), що жодні генеративні ШІ-інструменти не використовувались під час підготовки цього рукопису». Англійською: The author(s) confirm(s) that no generative AI tools were used in the preparation of this manuscript.

Чекліст не замінює вимог конкретного видавця. Перед поданням відкрийте Instructions for Authors і перевірте два пункти: чи є окрема секція для декларації ШІ і чи вимагає журнал згадувати ШІ в супровідному листі. ICMJE — єдина організація, що вимагає подвійного розкриття: і в супровідному листі, і в рукописі одночасно.

Останній рядок. За весь зміст рукопису відповідаю я — незалежно від того, які інструменти використовувались при підготовці.

Одна сторінка, яку можна сфотографувати

I Швидка довідка

Використовувати ШІ можна. Приховувати — не можна. Відповідає за зміст автор.

Куди писати декларацію

Видавництво	Куди писати декларацію
Elsevier	Окрема секція перед списком джерел
Springer Nature	Methods
Wiley	Acknowledgments
Taylor & Francis	Methods або Acknowledgments
IEEE	Acknowledgments
PLOS	Виділена підсекція Methods
Sage	Methods або Acknowledgements
ACS	Acknowledgment

Мінімальний склад декларації

- Назва інструмента — вимагають усі
- Версія інструмента — ICMJE, Taylor & Francis, ERA, HaYOA
- Мета використання — вимагають усі
- Внесок автора в доопрацювання результату — Wiley, УДУНТ

Три речі, яких не робити ніколи

- ✗ Завантажувати чужі нерецензовані рукописи в публічні ШІ-сервіси
- ✗ Брати згенеровані посилання без звірки в Scopus, Web of Science, PubMed або Crossref
- ✗ Подавати текст, який не перечитано після останнього застосування ШІ

Повні розділи: вимоги восьми видавництв — с. 20; готові шаблони декларацій — с. 35; недопустимі практики — с. 31; чекліст перед поданням — с. 40.

I Чого цей посібник не охоплює

Посібник свідомо обмежений тим, що вдалося підтвердити першоджерелами. Нижче — теми того самого поля, які лишилися поза цим виданням.

Дисертації та атестація здобувачів

Окремого документа МОН чи НАЗЯВО саме про ШІ в дисертаціях це видання не охоплює. Керуйтеся вимогами свого закладу та спеціалізованої вченої ради.

Правила Національного фонду досліджень України

Вимоги НФДУ щодо декларування ШІ в заявках у це видання не увійшли. Перевіряйте умови конкретного конкурсу.

Політики окремих закладів вищої освіти

Внутрішні положення ЗВО змінюються швидко й різняться між собою: посібник дає рамку, а не заміну вашому внутрішньому документу.

Норми США

Вимоги американських фондів і регуляторів у це видання не включено. Повний їх розбір — в англomовному виданні серії.

Авторське право на результати, згенеровані ШІ

Питання правового режиму таких об'єктів виходить за межі теми декларування й потребує окремого розгляду.

Використання ШІ в експериментальній частині дослідження

Обробка даних, моделювання й аналіз залежать від методології конкретної дисципліни.

Стан нормативної бази. Норми подано станом на дату видання. Перед поданням звіряйтеся з чинними редакціями — перелік джерел на с. 44.

Джерела

Список використаних джерел

Україна

Закон України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025 № 4742-IX. zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20
НАЗЯВО. Роз'яснення щодо змін у прийнятті та розгляді справ. Додаток 9 до протоколу № 3 (94) від 17.02.2026. naqa.gov.ua

Мінцифра, МОН. Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій ШІ в закладах вищої освіти. Квітень 2025.

Наказ МОН від 15.06.2026 № 934 про конкурсні відбори наукових проєктів. mon.gov.ua

Розпорядження КМУ від 02.12.2020 № 1556-р. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні.

Міжнародні норми

ALLEA. The European Code of Conduct for Research Integrity. Revised Edition 2023. DOI 10.26356/ECOC. Український переклад — 2024.

European Commission. Living guidelines on the responsible use of generative AI in research. Third version, May 2026.

COPE Council. Authorship and AI tools. DOI 10.24318/cvrbms. COPE. When editors suspect AI, березень 2026.

ICMJE. Recommendations, Section V: Use of Artificial Intelligence in Publishing. Січень 2026. icmje.org

UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence, 2021. Regulation (EU) 2024/1689 (EU AI Act).

Видавництва

Elsevier. Generative AI policies for journals. Policy updated June 2026.

Springer Nature. Editorial policies: artificial intelligence. Wiley. Using AI tools in your writing.

Taylor & Francis. AI Policy. Sage. Artificial intelligence policy. IEEE, PLOS, ACS — політики авторам.

Дослідження та дані

Topaz M. et al. The Lancet, 2026, 407:1779–1781. DOI 10.1016/S0140-6736(26)00603-3.

Liang W. et al. GPT detectors are biased against non-native English writers. Patterns, 2023, 4(7):100779.

Lin Z. Hidden Prompts in Manuscripts Exploit AI-Assisted Peer Review. Communications of the ACM, 2026, 69(7):53–56.

Suchikova Y., Tsybuliak N. The Purity Myth. Science Communication, 2025, 47(5):753–761.

Декларація використання ШІ у цьому виданні. Під час підготовки матеріалу використовувались інструменти генеративного ШІ — для пошуку та зіставлення нормативних джерел, структурування розділів і мовного редагування. Усі нормативні положення, дати й цифри перевірені за першоджерелами. Відповідальність за зміст несуть автори.

E-Science Space · Методичні рекомендації · серпень 2026 · ISBN 978-83-976111-4-6

Для нотаток

Нотатки

Науково-методичне видання

Вихідні відомості

Автори	Дей Марина Олександрівна, Дей Тетяна Вікторівна, Рижук Вікторія Володимирівна
Назва	Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту при підготовці наукових статей
Вид видання	Методичний посібник
Серія	«Академічна доброчесність та ШІ»
Мова видання	українська

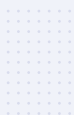
Формат	148 × 210 мм (A5)
Гарнітури	Lora, Lato
Обсяг	48 сторінок

ISBN	978-83-976111-4-6
Видавець	E-Science Space, https://www.e-science.space/uk/
Рік видання	2026
Ліцензія	Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Видання поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0): копіювати, поширювати й адаптувати матеріал дозволено за умови зазначення авторства та посилання на це видання.

E-SCIENCE SPACE

Про видавництво

| E-Science Space

Редакційно-видавничий партнер: супровід рукописів до Scopus-індексованих видань.

E-Science Space працює з авторами на всіх етапах підготовки рукопису — від добору журналу й приведення тексту у відповідність до Instructions for Authors до подання та листування з редакцією. Серія «Академічна доброчесність та ШІ» — методична частина цієї роботи: те, що ми пояснюємо авторам у супроводі, зібрано тут у друкованому вигляді.

Серія «Академічна доброчесність та ШІ»

Тематика серії, вимоги до рукописів і процес рецензування — с. 5.

Контакти

Сайт — <https://www.e-science.space/uk/>

E-SCIENCE SPACE

E-Science Space · Серія «Академічна доброчесність та ШІ» · Видавничий стандарт · 2026 · ISBN 978-83-976111-4-6

ISBN 978-83-976111-4-6

9 788397 611146

ISBN 978-83-976111-4-6. QR-код відкриває запис цього видання в польській базі ISBN e-isbn.pl.